

Kant: Kritik der reinen Vernunft

Bogen

Immanuel Kant: *Critik der reinen Vernunft*. Fünfte Auflage. Leipzig, 1799. XLIV + 882 sider.

Denne bog er **den tyske filosof Immanuel Kants hovedværk**. Det, **Kant** undersøger, er spørgsmålet: Hvorfra stammer den menneskelige erkendelse? Svaret er: Fra os selv og fra den verden, der omgiver os. Men "den verden, der omgiver os", er ikke nødvendigvis kun den, vi kan erkende gennem vore sanser, såsom syn og hørelse. Den er også noget, der eksisterer forud for os – det, fagfolk kalder "det a prioriske", og som **Kant** gav betegnelsen "**Das Ding an sich**", d.v.s. "tingen i sig selv". Med vores fornuft prøver vi at fatte "Das Ding an sich", og vi når herunder også frem til, at al erkendelse – herunder videnskab – afhænger af det, **Kant** kaldte vore "forstandskategorier". Men **oven i det** eksisterer der også en virkelighed hinsides vore sansers brug. Og det er vi i sagens natur afskåret fra at erkende umiddelbart.

Er du forvirret? I så fald er du ikke den eneste! Men den slags kan føre til nysgerrighed, måske endda "forvirring på højere niveau", ja, faktisk klogskab, visdom. I hvert fald var det dét, der lå bag, da en af vores skoles lærere ved navn **Johann Knudsen** i Det Herrens År **1800**, da den store **Kants** tanker nåede til vore breddegrader, blev så grebet af emnet, at han sandsynligvis anskaffede sig det eksemplar af **Kants** værk, som du står og kigger på lige nu. Og ikke nok med det: Han besluttede også at holde offentlige forelæsninger om det svære stof. Helt ulønnet! Rent *con amore*! Det var en bragende succes – folk strømmede til hjemme i privaten, når han holdt sine foredrag. Om de blev klogere – og i så fald hvor meget? Tja... Tænk selv efter!

Forfatteren

Kun få mennesker fortjener i den grad betegnelsen "**vanemenneske**" som den tyske filosof **Immanuel Kant** (1724-1804). Nogle filosofihistorikere har ligefrem betegnet ham som "sygeligt præcis". Præcis på samme tid hver evig eneste dag stod han op og gik i seng, præcis de samme ritualer gennemførte han i dagens løb på ganske bestemte klokkeslet. Ugift og barnløs var han, men dog ikke uden omgang med ligesindede, med hvem han førte åndelige, filosofiske diskussioner på højt niveau. Hans motto siges at have været: "Pligt er lykke!"

Han var lærer i **Königsberg**, den by, han boede i livet igennem. Aldrig – ikke bare en enkelt gang – kom han uden for byens grænser. Her holdt han sine forelæsninger på universitetet, hvor han endte med at blive professor. Byen var dengang hovedbyen i det daværende Østpreussen, der i dag er en del af den russiske Kaliningrad-provins, som Sovjetunionen erobrede fra Tyskland mod slutningen af den 2. Verdenskrig.

Ganske uanset sin noget besynderlige livsførelse kan **Kants betydning for filosofien ikke overdrives**. Gennem nogle fuldstændig banebrydende analyser kastede han lys over nogle af de temaer, der har beskæftiget filosoffer fra tidernes morgen. Det drejer sig ikke mindst om denne bog fra **1781** *Critik der reinen Vernunft*, der – som navnet siger – vedrører en kritisk behandling af grænserne for og opbygningen af den menneskelige fornuft, d.v.s. menneskets forstand og evne til at erkende sig selv og sin omverden. Kort sagt: Hvad vil det sige at forstå – erkende – tilværelsen, livet, ja, alt – alene i kraft af sin tankes fulde brug?

Baggrunden

Mange tanker og ideer har mennesker tumlet med fra tidernes morgen. Et af spørgsmålene er: **Er vore ideer medfødte?** Eller er de noget, vi har tillært os i levende live?

Når man f.eks. spørger, hvorfor noget sker, er det så fordi det ligger i menneskets natur (altså er noget medfødt), at alting nødvendigvis må have en **årsag**? Eller kan man forestille sig, at ting "bare sker", sådan "li'e pluds'li'" og ud af det blå?

Den slags handler om fornuft, forstand og om **hvordan tanken fungerer helt grundlæggende**, forud for vores meninger og diverse sym- og anti-patier. Kan man sige noget mere grundlæggende om det spørgsmål, ja, så har man måske fattet bare en lille smule af, hvordan et menneske fungerer, rent intellektuelt og fra *base facts*.

Det er ikke godt at vide, hvad **Kant** ville have ment om et fænomen som "*fake news*", hvor intet kan tages for givet, eftersom det efter nogles opfattelse ikke (altid) er givet, hvad der er "kendsgerninger", facts, og hvad ikke. **Kant** var rundet af **den europæiske oplysningstid i 1700-tallet**, hvor en lang række forfattere tog nedarvede forestillinger op til revision. Ikke kun fordi naturvidenskaben gjorde nye erkendelser og landvindinger i stigende omfang og tempo. Men simpelthen af respekt for sandheden, "kendsgerningerne". Og i erkendelse af, at mange mennesker stadig dengang levede et liv, præget af dogmer, fordomme, censur og hvad andre menneskeskabte autoriteter tænkes kan.

Er der noget, der minder om vores egen tid?